СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 221. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 23. вересня, 1925. VOL. XXXIII. No. 221. Jersey City, N. J., Wednesday, September 23. 1925. THREE CENTS

Американська влада буде висилати із Злучених Держав чужинецьких бутлеґерів.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 21. вересня. — Прокуратор Злучених Держав Бакнер зачав сьогодня робити заходи про депортоване з Америки всіх чужинців, яких засуджено, або які будуть засуджені за виріб або продаж алькогольних напитків.

Він доручив проґібіційним урядникам провірити походженне дотеперішних вязнів за бутлеґерство і повідомити про се міністерство праці у Вашинґтоні.

Прокуратор Бакнер каже, що коли якого чужинця, який в Америці меньше як 5 літ, суд засудить на один рік, то влада вже має право його депортувати із Злучених Держав.

Зноваж влада може вислати кождого чужинця, котрого суд засудить за бутлеґерство на 1 рік й 1 день, або якого вже засудить двічі.

Такий засуджений і висланий відсі не має вже права ніколи вернутись до Америки.

Сей закон відноситься до власників ресторанів, готелів і салунів, а також до вейтрів. Таксамо і сі, що перевозять алькогольні напитки через канадійську границю, підлягають тимсамим карам вислання.

ПОНАД МІЛІОН БУТЛЕҐЕРІВ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 21. вересня. — Заступник прокуратора Ринґґолд Гарт подає на основі статистики проґібіційних урядників, що тепер є в Злучених Державах 1,100,000 бутлеґерів, котрі ведуть проти-законний бизнес виробу або продажі алькогольних напитків в містах і селах Злучених Держав.

Ся статистика показує, що в Злучених Державах є тепер один бутлеґер на кождих 100 душ населення.

ВИСЛІД У СПРАВІ ЛЕТНИЦТВА.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 21. вересня. — Комісія летництва, яку президент Кулидж назначив для розсліду закидів полковника Мичелла про нездарність і неуцтво міністерства війни і воєнної фльоти у справах аеронавтики, зачала свою працю.

Для розсліду покликано богато свідків, але Мичелла від свідчення виключено.

Свідки, які вже зізнавали, кажуть, що люди в авіяції американській добрі, а тільки мало гроший, які дали би змогу розвинути як слід летничі сили краю.

МИЧЕЛЛ СУСПЕНДОВАНИЙ.

САН АНТОНІО, Тексас, 21. вересня. — Полковника Виллиєма Мичелла суспендовано на основі приказу ґенерала Ернеста Гайндса.

Його суспендовано за критику міністерства армії і воєнної фльоти яко збору неуків у справах летництва.

ПРИГОДА ПРЕЗИДЕНТА КУЛИДЖА.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 21. вересня. — Вчера пізно вечером президент Кулидж пійшов на прохід улицями недалеко Білого Дому. Ледви перейшов один блок і хотів перейти через улицю, як нагло надлетів з великою скоростю автомобіл і скрутив так, що в мить був би налетів на президента. Та один із тайних аґентів, які поступали за президентом вчасі його проходу, теж миттю вхопив президента за рамя і відвернув його від удару автомобілем.

Тоді аґенти і поліція здержали автомобіл й арештували спішника. Виявилось, що се якийсь Натан Д. Смит з Болтимор, Мд. Його випущено за порукою на $3,500, а сьогодня засуджено на кару 35 долярів за скоре гонене автомобілем по людних улицях міста, а зокрема за нагле скручуванє в скорому бігу автомобілю на роґах улиць і то ще навіть без жадної остороги трубкою, чим найчастійше спричинюється катастрофи.

СУДДЯ ЗА РІВНИМ ПРАВОМ ДЛЯ ЖЕНЩИН ПРИ РОЗВОДАХ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 20. вересня. — Суддя найвисшого суду Села Б. Стронґ, котрий судив при розводових справах в Брукліні, заявив, що набудуче буде справедливий для женщин і мущин, бо обом полам належаться рівні права, які їм тут і признано.

Суддя Стронґ каже, що досі суди ставились несправедливо у розводових справах, стаючи звичайно по стороні жінок, а проти чоловіків.

По його думці, жінка не віддається за чоловіка, щоб він її удержував, а як рівна з рівним, і як свобідна людина, яка теж потрафить собі заробити на удержанне.

Він каже, що жінки використовують дотеперішне своє упривілеєнне і скаржать чоловіків о сепарацію (сепарація се, коли чоловік і жінка живуть окремо, але не розводяться) і так жиють в безконечність, а міжтим їх чоловіки платять їм удержанне (алімонію). Він подає примір про одно подруже, де жінка незлюбила чоловіка і заскаржила його о сепарацію і так живе вже собі сама свобідно 5 літ, а чоловік весь той час платить їй алімонію і вже з того цілком зубожів. З того стану вона вдоволена і не хоче його скаржити о розвід, а він живе як невільник.

Загалом, каже Стронґ, на 20 подружих процесів є тільки один о розвід а 19 о сепарацію.

Він осуджує призначанне жінкам сепарацій і розводів і привілеїв. Розійтися можуть, каже, але не повинні жити в сепарації, коли вже рішились на розлуку. Щодо признання алімонії, то суддя Стронґ се також осуджує, за вимкою, коли подруже має діти і сі оставляються при мамі.

ТАЄМНИЧИЙ ЗІЗД.

Польська „Ґазета Поранна" з дня 16. серпня ч. 7511 містить ось яке донесення з Харкова.

„З кінцем липня відбувся у Відні зізд української трудової інтеліґенції. Цей зізд ухвалив, що одиноким виходом з теперішного розпучливого положення українського народу є утворення революційної самооборони і орґанізація єдиного революційного фронту українських робітників і селян проти страшного національного поневолення. До того фронту має приступити теж українська революційна молодіж та вся українська інтеліґенція під кличем: „Проти білого терору, проти окупації українських земель Польщею, Румунією і Чехословаччиною".

„Зізд видав відозву, в якій між иншими сказано: „Живе тіло українського народу роздерто на три части і кровава насильниця-антанта, яка кинула його при допомозі версайського договору під чобіт Чехословаччини — яка кольонізує і чехізує українське селянство — Польщі і Румунії, які збирають обильні жнива смерти серед української людности. Нищать вони до коріння українську культуру, школи замінюють на тюрми, до котрих кидають безнастанно цвіт українського селянства і робітництва".

Цю відозву поширюється масово серед української еміґрації.

ТІЛЬКИ ВСЕГО!

Від 1919 до липня 1925 року виеміґрувало до Палестини всего 77 тисяч Жидів. В самій Східній Галичині є Жидів поверх 600 тисяч.

УКРАЇНІЗОВАНА „ПРОЛЄТАРСЬКА ПРАВДА."

Переведений на українську мову російський щоденний часопис у Київі „Пролєтарська Правда", згубив за перший місяць свого українського істнування майже половину передплатників. Тіраж часописи зменьшився з 60.000 до 32.000. „Пролєтарська Правда" заміняє „Більшовика", що перестав виходити і мав 20.000 передплатників. Коли зважити, що „Пролєтарська Правда" перебрала передплатників „Більшовика", то втрата колишніх її передплатників, як вона виходила російською мовою буде виносити приблизно 28.000. В самому Київі „Більшовик" мав 4000 передплатників, „Пролєтарська Правда" має їх тепер 18.000. Зменшення передплатників „Пролєтарської Правди" треба покласти на карб головно опірного становища до української преси і всього українського з боку просвітних робітників в робітничих клюбах, професійних спілках, комсомолі і проч., від яких головно залежить просування преси в маси. Часті випадки, що ріжна урядница дрібнота російської і жидівської народности умисно тормозить поширення української преси, відмовляючись приймати передплату на неї, затримуючи зложені на передплату гроші і знеохочуючи цим робітництво і селянство до читання українських ґазет. Натомісць протеґують такі ревнителі „українізації" російські часописи і то переважно ті, що виходять в Москві і взагалі на території Росії.

УКРАЇНСКІ ГРОМАДЯНИ:—

За послідних 10 літ переслала американсько-жидівська іміґрація сорок сім міліонів долярів на поміч Жидам в Европі. В суботу, дня 12-ого вересня с. р. представники Жидів на своїх зборах в Филаделфії рішили зібрати негайно дальших ПЯТНАЙЦЯТЬ МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ на кольонізацію України і Палестини та на поміч жидівському населенню.

А що зробили ми американсько-українська іміґрація в час, коли краєви грозить повна руїна всього національного життя? Коли побіч голоду, холоду, повені, ляшня кидається на нас із послідним ударом і відбирає все наше державне шкільництво, ми, американська іміґрація мовчимо і приглядаємось мукам своїх братів.

Чи заслугуємо ми на назву братів?

Іміґранти! Крайна пора стати до праці! Крайна пора іти з помочю загибаючій нації, бо ще хвилина, а може бути запізно! На поміч! Ратуймо Народ від руїни!

Всі жертви пересилайте негайно до Обєднання на адресу:

OBYEDNANNYE, 847 N. Franklin St., PHILADELPHIA, PA.

Обєднане Укр. Орґанізацій в Америці.

АНУНЦІО ЗБОЖЕВОЛІВ?

Про останні відвідини Мусоліні в італійського поета Анунція у Ґардоне італійські ґазети приносять дивовижні вістки. Д'Анунціо по звичаю Францішканів називає свої чотири служниці „клярісканями". Сам він себе вважає святим і коли він котру з тих служниць покличе й спитає хто він є, а в служниці припадково в руках тарілка або що инше, тоді вона мусить випустити цей предмет на землю, зложити руки навхрест і крикнути „святий! святий! святий!" Його слуги називаються Данте і Верґіль! Данте чистить йому черевики, а Верґіль оббирає бараболю. Сам про себе говорить Анунціо, що небаром із пів ґенія переміниться у цілого ґенія. Напише тоді твір про містичну звязь між одним століттям і літаком. То буде справжнє обявлення. На мості в Ґардоні, який називається „Міст любови," каже Анунціо, вимолиться від Бога еротичну ласку. Бо вже одна жінка з Турина в довгому листі повідомила його, що якраз на тому місці виблагала й одержала таку еротичну ласку. В Анунцієвих кімнатах є й його мари й повно святих образів і індійських ідолів. Ці ідоли держати— каже Анунціо — позволив йому сам держ. радник кард. Ґаспарі.

ПІРАТИ НА ЧОРНОМУ МОРІ.

В комісаріяті пристани Сулін (у Румунії) зголосився капітан турецької вітрильної реґати, яка курсує по Чорному морі. Оповів слідуючу, наче середньовічну пригоду: Корабель прибув із Царгорода і мусів закинути якор у самого гирла Дунаю з причини бурі. Ледви це зробив, зараз зявилося якесь човно біля корабля. В човні було кілька по військовому зодягнених людий. Вони приказали капітанови корабля зійти у човно. Насамперед приказали, щоби корабель причалив до самого берега. Без уваги на спротив капітана, затягнули корабель на мілину. Як корабель уже усів на піску, зявилась іще морським розбишакам підмога. Тепер ограбили корабель, залогу тай пропали. Корабель мусів капітан оставити на мілині.

СПАДОК ПО ФРАНЦУЗАХ.

В Надренії, в околицях, залишених недавно Французами, шириться чорна віспа і тиф. Захорувало богато осіб. Не диво, у французькім окупаційнім війску була всяка голота з Африки та Азії.

ЯК ЛЯХИ ШИРЯТЬ ОСВІТУ В ГАЛИЧИНІ.

З Синевідська нижнього, скільського повіту, пишуть до львівського „Нового Часу" про факт, який є ще одним доказом, як покликані до того „ужендові" чинники поширюють просвіту по наших селах.

З тяжким трудом, при співпраці п. Юрія Калинського, вдалося улаштувати в згаданім селі аматорську виставу і два популярні відчити. Здавалося, що коли зроблено тяжкий початок, то зроблено богато і з того часу культурно-освітна праця попливе живіщим струмком. Воноб може так і було, якби не приятелі, якби не „ржондові" просвітителі українського народу.

Місцевий вчитель Дененфельд (вже само назвиско каже, що Поляк) назвав відчит п. Романа Голіяна „вєцом", а навіть „бурдою" і вніс скаргу до скільського староства на голову читальні о. К. Калинського, його синів Юрія і Омеляна та на аматора Юстина Шкалубину.

Та найцікавіще, за що внесена скарга.

Хтось — це дуже цікаво, хто — вибив нічну маленьке віконце у мешканню учителя та у громадськім домі, де жила учителька Ю. Праґерівна. П. Дененфельд наробив крику і доніс, що це зробила українська інтеліґенція. А хтожби инший!

В це — розуміється — без вагання повірило староство і, не прослідкуючи справи, засудило невинно обвинувачених на кару по 5 діб тюрми з заміною на 50 зл. гривни. Разом з тим заборонено згаданим вести дальшу культурно-освітну працю.

„Ржондовим" просвітителям того тільки й треба було: здискредитувати нашу інтеліґенцію і звязати їй руки.

Ці затії однаковож не спинять культурно-освітної праці, бо її вести-ме увесь народ, ідучи на руку тим інтеліґентам, що, не зважаючи на всякі перешкоди, не відкажуться від роботи.

ШКІЛЬНИЦТВО НА „МОЛДАВЩИНІ."

В Молдавській республиці налічується 290 шкіл, з них 240 українських, 20 російських і 21 молдавських. Це є показчик, що в молдавській республиці майже нема молдавського населення, та що ціла ця „республика" утворена хіба для того, щоб з часом змолдаванізувати українське населення і поширити за Прутом румунський національний „стан посідання".

Чехи бояться німецько-французького ґарантійного договору.

БЕРЛИН, 21. вересня. — Тутешній чеський embaсадор Крофта повідомив німецького закордонного міністра Штреземана, що Чехо-Словаччина хоче заключити з Німеччиною договір про вирішуванне взаїмних спорів мировим судом.

Ся заява Крофта викликала тут загальне счудованне.

Кажуть, що Чехо-Словаччина тому виступила з таким проектом, щоб не лишитись покинутою, коли Німеччина і Франція заключать договір про запоруку теперішньої німецько-французької границі.

МУССОЛІНІ ВИКОРИСТОВУЄ РІШЕНЕЦЬ КЕЛЛОҐҐА.

ВІДЕНЬ, 21. вересня. — Дізнавшись про заборону американського державного секретаря Френка Б. Келлоґґа на вїзд до Америки британському комуністичному послови Саклатвалі, італійський премієр і собі взявся його наслідувати.

Але він пійшов ще дальше. Він заборонив їхати до Вашинґтону на зїзд Міжпарляментарної Унії послам національних меньшостий в італійському парляменті. І так він зоборонив їхати хорватському послови Сребреничеви, словінському послови Вілфанови і німецькому послови Тінцлеви.

(Не знаємо, чи вибирались їхати до Вашинґтону українські і білоруські посли з Варшави, але можна уявити собі, що і браття Ґрабські видумають способи, щоб їх не пустити).

РІФАМ НЕ СТАЄ АМУНІЦІЇ.

ПАРИЖ, 21. вересня. — Наслідком бльокади Ріфам вже не стає амуніції, одначе і Французам та Еспанцям щораз тяжче воювати, і тому як не прийде до замирення, то війна готова затягнутись на довго.

ШАХ ЩЕ ШАХУЄ.

ПАРИЖ, 21. вересня. — Перський шах (король), котрий тут був від довшого часу в гостях, виїхав до Швайцарії.

Перед виїздом сказав він звітникам часописий, що вістка, начебто він стратив корону, не правдива. Він, каже, ще сильнійше сидить на престолі як давнійше.

„ДИВУЮТЬСЯ".

ПАРИЖ, 21. вересня. — Французькі дипльомати „дивуються", що американський державний секретар Френк Б. Келлоґґ доручив американському консулярному аґентови в Мароку, аби заборонив американським летунам воювати у французькій армії проти Ріфів.

Французькі дипльомати кажуть, що хотяй Мароко не належить до Франції, але вона воює проти Мароканців (Ріфів) за „згодою" мароканського султана (про якого Абд-ел-Крім сказав, що він меньший від зера).

ВІЙНА І ДОЩ.

ФЕЗ, столиця Марока, 21. вересня. — В тутешніх військових кругах заявляють, що війна в Мароку не може вже довше потягнути як три тижні, бо вже в половині жовтня зачинаються тут безупинні дощі, які тривають цілу зиму.

АБД-ЕЛ-КРІМ РАНЕНИЙ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 21. вересня. — З Марока повідомляють, що провідника Ріфів ранила французька куля в ліву ногу.

РАДЯТЬСЯ.

БЕРЛІН, 21. вересня. — Німецьке правительство Лютера зачало наради з провідниками політичних ґруп в парляменті у справі становища, яке має заняти німецька делеґація в переговорах з Францією у Швайцарії у справі заключення договору про запоруку теперішньої німецько-французької границі.

НЕ ХОТЯТЬ ШКОДИТИ СТРАЙКАРЯМ.

КАРДИФФ, Валія (Анґлія), 21. вересня. — Секретар майнерської юнії у Валії А. Дж. Кук заявляє, що майнери не допустять, аби вивожено відсі уголь до Америки підчас страйку в копальнях твердого угля в Пенсилвенії.

АМЕРИКАНСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ В РОСІЙСЬКІЙ ПРИСТАНІ.

ЛЄНІНҐРАД, Московщина, 21. вересня. — Сюди причалив американський корабель Сан Антоніо з набором американських продуктів і товарів. Се перший американський корабель в сій пристані від вибуху російської революції.

ПРОТИ ЗОРУЖЕНЬ.

ТОКІО, столиця Японії, 21. вересня. — В японському парляменті виступив провідник опозиції посол Юкіо Озакі з критикою теперішнього буджету в Японії, в якому надмірно богато призначено у розходах на воєнні цілі.

Він сказав, що така мілітаристична політика правительства доведе до паніки в краю, яка потрясе цілим народом.

В СССР. ЗАЧИНАЮТЬ ЗОДЯГАТИСЬ.

РИҐА, столиця Латвії, 21. вересня. — Тому два роки російські урядові ткальні не могли продавати свого виробу ізза зубожіння населення.

Тепер же ситуація остільки поправилась, завдяки врожаєви, що населенне, а зокрема селянство, зачало купувати ткацькі вироби і зодягатись. Рух у ткальнях збільшився, але й так не можуть вони настарчити товару.

КОРОЛЬ ПРОТИ СМЕРТНИХ ПРИСУДІВ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 20. вересня. — Молодий болгарський король Борис відказався підписати засуди на кару смерти 150 заговірників, що кинули були бомбу в катедральній церкві.

Кажуть, що засуджені дістануть [illegible].

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПРОТИ ПОЛЬОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

МАНІФЕСТАЦІЙНЕ ВІЧЕ В ТЕРНОПОЛІ.

Львівське Діло пише:

Подана в останній хвилі вістка про віче розійшлась мигом блискавиці поміж громадянством Тернопільщини. Дня 31. серпня с. р. о 12-тій годині вполудне велика саля Міщанського Братства заповнилась по береги. В очах публики іскорки гніву. Вона знае, що міністер Ґрабський видав засуд на українське середне шкільництво. Вона свідома, що тільки одностайна постава цілого народу може перекреслити пляни, виконувані у вшехпольській кузні всякими Прушинськими, Орлінськими (Жид вихрест) і т. п.

Віче отворив др. Степан Баран палкою промовою, закликуючи зібраних до солідарної акції.

Провід віча обняв рад. Брикович; секретарював Мартинович.

Голос забрав делеґат Центрального Комітету УНДО М. Струтинський.

В одногодинному рефераті референт зобразив пляновість вшехпольської політики у відношенню до українського шкільництва. Все, про що маячив Прушинський на шпальтах „Слова Польського", стараеться проводити в життє б. начальний редактор того вшехпольського орґану — Станислав Ґрабський на становищі міністра освіти.

Бесідник пригадав поведенне польського міністра закордонних справ Скшинського в Женеві в осені минулого року підчас сесії Ліґи Народів і останній рік польської політики на полі шкільництва (виконавчі розпорядки до кресових законів, махінації з плебісцитом, останні розпорядки Ґрабського, яких метою польонізація українського середнього шкільництва). Все те політика не тільки одної вшехпольської партії. Фактично, за неї несе відповідальність цілий польський народ, коли вважати за вислів його волі польський парлямент і виконний орґан законодатної інституції: правительство.

Зрештою перші кроки проти української школи пороблено з польського боку тоді, коли при кермі були ще люди з табору „лівниці".

Опісля референт довше спинився над боротьбою за рідну школу, яку вели Поляки в Познанщині і б. „Привіслянськім Краю", де під конець XIX віку Поляки поставили були високо підпольне шкільництво, починаючи з університету („літаючий університет"), а кінчаючи на широко розґалуженій сіти початкових шкіл і ріжних фахових курсів. Як виявилось на ґуберніяльній освітній нараді 1901 р. у Варшаві, 33% польського селянства Конґресівки завдячувало знанне читання й писання тайному навчанню. З підпольним культурним рухом тісно звязане в Конґресівці і політичне життя початку нового століття: тут треба шукати початків розцвіту ППС. (польської партії соціялістичної) і вшехпольської партії.

Над поставленими резолюціями розвинулась довша, часами бурлива дискусія, в якій забирали голос: Струмович, Колодій, др. Я. Цембрівський, Онуферко, Кунько, Білий, Ладика, др. Заплітний, Саґамаґа і інші.

Ухвалено одноголосно резолюції з острим протестом проти польонізаційного розпорядку і з покликом до всіх політичних партій та орґанізацій до найрішучійшої акції проти нищення українського шкільництва.

Віче покінчилось промовою д-ра Ст. Барана, в якій бесідник зібрав вислід дискусії.

Вкінці годі не згадати про виступ деяких тернопільських радикалів, які у боротьбі з УНДО подобають на сю ревну господиню, що враз з водою дитину з мидниці викинула. Їм було мабуть не в смак, що віче скликано з ініціятиви УНДО і тому вони пробували розбити віче, скликане в обороні рідної школи.

ТЕЛЄҐРАМА БАТЬКІВ ДО МІНІСТРА ҐРАБСЬКОГО

Зібрані в неділю, 30. м. м., на довірочній нараді батьки учеників І. кляси обох українських ґімназій у Львові вислали до міністерства освіти у Варшаві на руки міністра Станислава Ґрабського слідуючу телеґраму:

„Батьки дітий, записаних до І. кляси обох українських ґімназій у Львові, протестують проти получення українських ґімназій у Львові з польськими і проти їх утраквізації. Просимо негайно відкликати розпорядженнє і заявляемо, що до утраквістичних кляс не будемо посилати своїх дітий. Комітет батьків". (Шість підписів).

ГРОМАДЯНИ:—

ЧИ ВИ ЗЛОЖИЛИ ВЖЕ ЖЕРТВУ НА ГОЛОДНЕ СЕЛО?

КОЛИ У ВАС БЄТЬСЯ СЕРЦЕ ЛЮДИНИ, ТО ВОНО ВІДЧУЄ ЛЮДСЬКУ МУКУ!

КОЛИ-Ж ВИ ЛЮДИНА, ТАК ПОМОЖІТЬ СВОМУ НАРОДОВИ ВИЙТИ НА ШЛЯХ ВОЛІ!

Всі жертви на закінченне серпневої збірки шліть негайно на адресу:

[illegible] ST., PHILADELPHIA, PA.

ЗАЛІЗОМ І КРОВЮ.

ГЛЯНЬМО НЕБЕЗПЕЦІ ПРЯМО У ВІЧИ.

I.

Тій небезпеці, яка станула перед нами. А ходить тут в першу чергу про наші західно-українські землі, про польський наступ на них та нашу самооборону.

Зважмо, що наші економічні та культурні інституції в краю стоять перед цілковитим упадком, що польська влада ліквідує останки державних українських шкіл, що Рідна Школа перед часом, задля браку матеріяльних сердств змушена припинити науку в кількох з великим трудом основаних нею українських школах, та що важкий голод повис над нашим селом. Чи не досить вже того, про що ми згадали, щоби уявити собі образ тої небезпеки, яка тепер загрожує нашому народови під польською займанщиною? Нема сумніву, що прийшла отсе важка й траґічна хвиля, до якої належить ставитися цілій нації надзвичайно серіозно, шукаючи нових способів та прибираючи нові міри ратунку осьми-міліонової частини українського народу. Що до цего немае двох гадок, як і рівнож що до того, що нема нікого, від кого можнаби надіятися допомоги.

Завели нас ті надії, які ми, по волі чи неволі, покладали на міжнародну констеляцію, на слушність нашої справи, на проголошуване право самоозначення народів і тим подібне. Ми були за слабі, щоби могла бути за нами слушність, бо на міжнароднім поли рішае в першій мірі сила. А історичні обставини склалися знова наслідком вікового поневолення так, що українське питання не могло бути розвязане тепер по формі нашого ідеалу, хоч по правді кажучи, що час був догідний. Коли-ж ходить о західно-українські землі, то ті знова вийшли на світовій війні ще найгірше, бо опинилися в далеко гіршім положенню чим були до війни. Вони не тільки стратили малощо не весь культурний доробок, який придбала собі українська нація під бувшою Австрією, але станули перед національною пропастю, перед повною денаціоналізацією та перед втратою великої української території на користь свого ворога — Польщі.

Перед ними станув тепер казочний сфінкс, той пів чоловік, а пів звір і ставляє їм питання — загадку: що маєте робити? Не розвяжемо того питання так мусимо опинитися в пазурах сфінкса й згинути. І то цілком певно, бо це вже не казка, а жива дійсність. З новочасним сфінксом, з Польщею, ще тяжша робота чим з стародавнім, казочним. Бо той пустив того живим, хто відгадав, а Польща не випустить нас живими, коли навіть відгадаемо. Ні, нам треба тут відгадати це питання, знайти відповідь і вміти її зреалізувати.

Ми вже доволі радили, доволі ухвалили резолюцій, доволі виголосили патріотичних промов, доволі пересварилися, доволі обкидали одні других болотом. Пора тепер остання взятися до іншої роботи. Бо річ природна, коли нація в своїм нутрі роседнана, розбита на ворожі собі табори, коли свариться між собою і ухвалює тільки резолюції, протести та заяви недовіря — одні проти других, тоді нема часу на реальну роботу. Тоді вона не здібна витягнути з важкого положення ту залізну консеквенцію, якої вимагає та небезпека, перед якою станув український нарід на своїх землях під Польщею.

А та залізна консеквенція виглядає не інакше як її в своїм часі проголосив залізний канцлер Бісмарк, коли Німеччині грозило ізольовання, коли вона опинилася в крузі самих ворогів-сусідів. „Кровю і залізом," сказав він, купується доля народів, а не резолюціями, критикоманією і патріотичними декламаціями. Ці слова требаби собі особливо тут в Америці добре затямити, бо в краю приходить на щастя під тим оглядом до певної рівноваги.

То нещастя, яке загрожує нашій тіснійшій батьківщині, буде можна отже відвернути тільки кровю і залізом, тільки геройською поставою цілої нації, тільки такою боротьбою, яка, конкретно говорячи, доведе Польщу до оружного конфлікту, до нової війни, бо тільки та одинока може в теперішних обставинах принести цілковите визволення західно-українських земель.

Річ ясна, що коли-би на таку війну дійсно заносилося, не є виключена можливість, що наше визволення можнаби осягнути дорогою міжнародної ревізії тих договорів, якими закріпощено наші землі. Але на це ми не повинні покладати ніяких надій, бо вже аж надто богато на тім поли розчарувалися. Нам треба покладатися на наші скромні сили, які коли будуть обєднані і спрямовані до одної цілі, будуть вистарчаючі, щоби розсадити Польщу, щоби припинити її консолідацію та щоби пхнути її до війни, з якої вона під ніяким оглядом не може вийти побідною.

І коло цего якраз повинна обертатися на нашу думку вся наша оборонна акція в краю. Ми рішучо не повинні допускати до себе такої думки, що ні одна держава тепер не хоче війни, що соціялістичний інтернаціонал її не допускає, що третий інтернаціонал її ліквідує, що Ліґа Націй і Міжнародний Союз в Газі стоять на сторожі спокою, що всі преміери старих і нових держав деклямують про мир і т. д. Бо це вже було в многім і до світової війни, а мимо цего її вибуху не спинило. Один, і то відносно малий інцидент в Сараєві викликав світову заверуху, яка тій країні, якої сини кидали бомбу, принесла повне національне визволення і територіяльне обєднання.

Ми не терористи. Найкращий доказ того, що терпеливо зносимо всі наруги з боку польської влади. Ми не хочемо бомб ні війни, але хочемо бути за всяку ціну вільним народом і обєднаним з нашими придніпрянськими братами в одну велику українську сімю, хочби це мало коштувати бомб і нової війни. Ми вже стільки понесли жертв, стільки проляли крови, стільки пережили з Польщею ілюзій та стільки витерпіли, що не можемо і не сміемо ні на одну секунду думати про це, що цей стан, який тепер тревае на західно-українських землях, може, не кажу вічно, але хочби тільки довший час удержатися. Не сміемо думати такими катеґоріями, бо інакше шкода пролитої недавно крови. За всяку ціну і чим скорше з під Польщі, хочби цілий світ мав наново запалати! Це наказує нам робити наш самозаховавчий інстинк, це повинно бути вихідною точкою не тільки резолюцій і побажань, але й нашої тактичної політики на зах.-українських землях. Не думати головно про це, як нам збудувати життя під Польщею, бо під нею можливо прийдеться ще довго оставати, а думати і укладати життя так, щоби з неї чимскорше видістатися. Без нової війни тут не обійдеться. Прийде вона скорше чи пізнійше і нас не мине. Але ми можемо її приспішити і повинні це зробити в своїм власнім інтересі. А маємо до цего таке саме моральне право, як мав його американський нарід, коли склидав з себе анґлійське ярмо. Тому не маємо чого боятися навіть американської опінії, коли проголошуемо тут такий визов. Теперішний польський режім показує наглядно, що неможливе нам під Польщею ніяке життя. Значить, нема нам чого думати про те, як погодитися з тим нещасливим положенням а треба шукати способу, щоби з нею чим скорше видістатися. Коли це можливе тільки дорогою терору чи війни, так треба з цим погодитися і до цеї конечности, яка на всякий случай болюча, але неминуча, приготовлятися.

Іншого виходу нема. Тому так а не інакше повинна бути поставлена на нашу думку квестія нашого визволення. **Скажім отже собі, нашим ворогам і цілому світови, що ми свідомі того, що кровю й залізом прийдеться нам самим відбиватися від Польщі. Що ми це знаємо і готуемося до цего.**

Коли світ побачить, що ми на ділі до цього приготовляемося, тоді певно з більшим заінтересованням буде читати наші ноти, меморіяли, жалі та нарікання. Тоді доперва зрозуміє, що Европа сидить дійсно на вулькані та що тим вульканом є західно-українські землі.

До такого власне висновку мусить прийти той, хто приглядається уважно теперішним відносинам на західно-українських землях, хто має нагоду довідатися про настрій мас та провірити думки і шляхи нашого політичного проводу в краю і за кордоном.

„СТАРА УКРАЇНА".

Під таким заголовком виходить вже шестий рік у Львові інтересна і дуже поучаюча „часопись історії і культури". Видає її наше славне і заслужене „Наукове Товариство ім. Шевченка", а редаґує її звісний історик Іван Кревецький.

Щоби боротися за теперішне та за будуче свого народа — треба доконче знати і його минувшину, бо знаннє минувшини, минувшої слави і життя колишніх борців і героїв народних скріплює наше серце і переймає нас **народною гордостю,** без котрої не може бути довіря у свої власні сили, а через це і побіди!

Єще Шевченко писав, що ми повинні знати, яких батьків ми діти та ким і за що закуті, але ми його святих завітів не сповняємо, нашими батьками-предками не інтересуємося, а більше зважаємо на те, що ми „закуті". Але на те, ми кладемо увагу, як себе **розкувати** з кайдан, як їх скинути з наших рук і ніг, та кинути ними прямо у чоло нашим ворогам, але ми тим „закутєм" мало що не тішимося, а кайданами тими — мало що не чванимося.

Мовляв — ось ми „закуті" то і яка робота може бути у нас можлива?!

Раз ми „закуті" — то вже видно така божа воля, котрій ми повинні покірно піддатися, а кайдани, що врізуються в наші руки і ноги, приймити яко слушну кару — за наші гріхи. Але деж — до сто чортів — ті страшні гріхи, котрих ми яко народ — мали допуститися і за котрі нас така страшна кара постигла?! Кому-ж ми відбирали волю, кого кривдили, кому заподіяли зло?

Значить — наша неволя, це не є ніяка кара, але лише наша лиха доля, з котрою ми повинні боротися, з котрої нам отрястися потреба. І другі народи були закуті, тай ще як — коли візьмемо на увагу от хочби і тих самих Поляків, що нас тепер так тяжко мучать і гноблять. — Але вони мовчки не сиділи, вони робили і дрібну, щоденну роботу народну, але вони що кільканайцять літ зривалися таки і до бою зі зброєю в руках. Тисячі їх гинуло на полях битви, на шибеницях, в каторзі та на Сибіри — аж прийшла пора, коли вони назад відзискали державну свободу.

Однак, щож то була за сила, що так довго удержувала їх в завзяттю, що не давала їм падати в зневіре, але одушевляла їх все до нових поривів та взривів?

Це була власне **традиція історична,** це було **знане своєї власної історії,** знане геройських подвигів своїх предків. Можна з всілякого становища дивитись на польську історіографію а зосібна на популяризоване своєї історії з боку Поляків. Може там є декуди пересаде в напрямі вихвалювання, може дещо — менше гарне і менше геройське промовчуєсь, а дещо представляєсь не в тім світлі як воно в дійсности було. — Але то треба признати, що популяризація польської історичної минувшини — відіграла у відродженню Польщі перворядну і преважну а може навіть і рішаючу ролю.

У Поляків вже малий хлопчик знав, хто то був Костюшко, хто Кіліньскі, хто Бартош Ґловацкі. І його мрією було дістати чимскорше шабельку до рук а вирісши — піти до бою за визволенє Польщі „од наездцуф". А навіть вже за послідної світової війни смертельно ранені молоді леґіоністи Пілсудського зверталися перед відданем послідного вздоху до нього з питанем: „але чи бендзе, пане начельніку? Чи певно бендзе?" І вони умирали зі святою вірою в серці, що „бендзе", а коли ще перед тим летіли до приступу, то вони чули у вухах лопіт крил польської гузарії з під Хотина та Відня!

Знанє рідної історії — це одна з найбільше двигаючих сил у народнім відродженню а коли ми Українці хочемо й справді здобути **„соборну і самостійну",** то мусимо витревало і доцільно сягати в нашу минувшину і звідтам добувати для себе достойні приміри як жити, як боротись і як умирати за свободу!

Гарних і величавих примірів того рода є в нашій рідній історії не мало, але требаж ту історію знати, треба її учитись.

І тому велику заслугу перед народом мають ті, котрі стягають заслону з давних історичних подій у нашим краю і у нашім народі та в той спосіб учать його пізнавати і шанувати свою власну минувшість.

„Стара Україна" — сповняє власне ту велику задачу а кожде нове число її приносить щось важного і нового з нашої історії.

Редакція постаралась о цілий ряд спосібних співробітників і то не лише в краю, але і на чужині, як Борщак у Парижи а др. Німчук у Відни, котрі вишукують цілу масу інтересних матеріялів у заграничних архивах а обробивши їх — посилають до „Старої України".

І так в ч. 6. тої часописи подає Ілько Борщак інтересні відомости про **Анну,** дочку київського князя Ярослава, що стала **королевою Франції.**

А було це ось як:

Король французький Генрик I. овдовів 1048 р. і в якийсь час по тім вислав єпископа з Люґоєьє Савейра в товаристві ріжних вельмож до Київа прохати руки Анни для себе.

В р. 1049, та урочиста місія французька повернула у Францію вже з княжною Анною, її подругами та „колесницями і подарунками" а в маю торож року відбулося вінчане Анни з королем Франції. З того подружа уродилося трьох синів: пізнійший король Пилип, Роберт та Ґуґо, від котрого походить королівська родина Орлеанів. В той спосіб теперішний „претендент" на французьку корону князь Пилип Орлеанський — походить прямо (а через голову Анни) від нашого князя Ярослава.

Генрик I. помер в р. 1060, а славну з краси Анну пірвав підчас одних ловів у лісі Рауль ґраф Крепі де Вальоа та привіз в свою столицю Крепі, де якийсь вже приготований до тої ролі священик звінчав її з Раулем, — Але Рауль мав уже жінку — Елеонору і та поїхала до папи на скаргу а цей відлучив Рауля від церкви а подруже його з Анною признав за неважне. — Та по мимо того Рауль такої гарної женщини не випускав зі своїх рук, а коли він 1074 р. помер, вона вернулася на двір свого сина короля Пилипа і підписувалася нераз єще побіч нього на документах, яко його матір. Пан Борщак подає в „Старій Україні" не лиш віднайдений ним новий портрет Анни, але і її оригінальний підпис.

Довгий час думано, що Анна пізнійше вернула до Київа; але в р. 1682 відкрито її могилу в однім монастирі, де на нагробнім камени був вирізаний її портрет в короні.

У Франції повстала ще в 14. століттю леґенда, що Анна привезла з собою з Київа славянське євангеліє, на котре в Раймеї, підчас коронації присягали франуські королі...

Значить і ми колись щось значили на широкому світі, коли аж з Франції, поздовж цілої Европи їздили королівські посольства до нашого Київа просити о руку нашої князівни.

А в статі п. Борщака є єще один цікавий детайль: Тогід вийшла в Парижи **„Історія Франції"** написана Жаком Банвільом. **До пяти місяців розійшлося її сто двайцять тисяч примірників.** Колиж у нас будуть розходитися книжки у такім числі?! **Нас же є більше як Французів!**

„Стара Україна" — це часопись (до того ілюстрована), що заслугує на якнайбільше поширеннє. Вона стоїть всього **два доляри** річно, котрі посилати треба в реджістрованім листі на адресу: „Stara Ukraina" Lemberg, Czarnecki gasse 24. Гадаю, що на такий видаток може собі кождий письменний Українець в Америці позволити.

Др. Кирило Трильовський.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Николая, від. 106, повідомляє, що звичайний мітинґ відбудесь о 1.30 попол., в неділю, дня 27. вересня, в парохіяльній гали при Оклей і Райс ул. Є важні справи до полагодження. Проситься всіх членів на мітинґ, так само проситься тих, що довгують, прийти і вирівнати свої залеглости. — Н. Гурей, предс.; Василь Гриньків, секр.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ. Отсим повідомляється, що місячний мітинґ Тов. Вільні Козаки, від. 116, відбудеться в неділю, 27. вересня, 1925, під ч. 839 Со. Брот стр., точно о годині 2-ій пополудни. На порядку дневнім справозданиє Комітету з пікніку. Полагодження важних справ, котрих не можна буде полагодити з меншим числом членів. Кождий член і членкиня має явитися на тім мітинґу. Довгуючі члени мають вирівати свої залеглости. Рішучо заявляєся, що за довгуючих членів Товариство платити не буде. Кождий член і членкиня, як щирі сини і доньки У. Н. Союза мають припровадити нових кандидатів. Родичі припровадьте своїх дітий, бо вони будучність нашої славної організації. Горячка вже проминула. Найліпша пора до организовання нових членів. Не словами, а ділами покажім, що любимо свого Батька У. Н. Союз. Ще три місяці до нового року. Сотня у нас мусить бути, вже богато не бракує. Єсли слова недотримаємо, то деж наша козацька присяга. Всі враз, як один! — Мих. Костирка, предс.; Мих. Сеньків, кас.; Павло Стадник, секр.

МІЛВОКІ, ВІС. Тов. Богдана Хмельницького, від. 47-мий, повідомляє всіх своїх позамісцевих членів, котрі незаплатили місячних вкладок за минувший місяць серпень і аз сей місяць вересень, а не зголосяться найдальше до 10-го жовтня, тоді будуть виключені із Тов. Богдана Хмельницького і з У. Н. Союза. — Павло Маировський, предс.; Никола Кудринський, секр.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Дня 6. вересня с. р. відбулися хрестини у нашого земляка Петра Шевчука. В часі доброї забави присутна женщина взяла на руки малу Мирославу та в її імени завізвала присутних гостей, щоби зложили поміч нашим братам в старому краю, які терплять страшний голод та утиск від проклятого Ляха. З одушевленнем приняли присутні зазив малої дитини та зложили $15.50: П. Шевчук, П. Казан, В. Кушнір, Дм. Ремінник, М. Чагарин, Михалина Бурбель, Ам. Здиман, Ан. Сума, Пав. Сорокатий, П. Коцюба, А. Королишин, Ксеня Чагарин, Марія Кармазин, Катерина Герман, Й. Чагарин по $1; А. Гладик 50 ц.

Зібрані жертви переслано до Обєднання з призначенням на голодуючих в старому краю. Всім жертводавцям належиться щира подяка за їх память про старий край. Український загал повинен брати собі примір, що при всякій нагоді є можливість зробити і народну роботу для свого народу. Тоді і поклики наших національних газет матимуть більший успіх, коли всі ми будемо їх виконувати а не лиш нарікати. Поклик цеї малої дитини хай не пройде безслідно але хай вбється в память кождому Українцеви: Дайте негайну поміч своїм голодуючим братам.

М. Чагарин.

ГЕЙЗЛЕТОН, ПА.

На хрестинах у Й. Процька зібрані гості зложили в честь новороженця $11.50 на голодуючих в старому краю. Зложили слідуючі: А. Процько, Ф. Скешко, Т. Габурчак, І. Процько, М. Процько, Розалія Процько, Й. Процько, І. Ковальчик, Анна Ковальчик, Й. Габурчак по $1; Марія Процько, А Скешко, п-ні Скешко (мол.) по 50 ц.; п-ні Дідо і Скешко (стар.) 25 цнт.

Хоч мала жертва та від імени молодого Українця хай принесе поміч нашим братам а серед нас принесе єдність, щоби нове наше поколіннє тут в Америці теж памятало, що їх батьки борються за свободу свого народу.

Гроші віділсано до Обєднання, для голодного села.

Анд. Процько.

КОГУС, Н. Й.

Когус мала місцевість і мало у нас Українців. Тому то коли є яка нагода щоби зібрати допомогу старому краеви ми її не пропускаємо. Така нагода трапилася на весіллю пп. Павла і Павлини Красноопери. Своє нове життє вони започаткували помічю своїм братам в старому краю. Збірка, яку зарядженю між гостями принесла $22. Зложили слідуючі. Павло Красноопера та пані Павлина Красноопера по $5; В. Люблянецький $2; М. Назарко, Н. Заблоцький, Катерина Заблоцька, М. Мазур, П. Зятковський, О. Зятковський, С. Росляд, Н. Назарко, П. Заяць, по $1; М. Петрик та Е. Гагальська по 50 цнт.

Новоженцям складаємо желання многих літ а всім жертводавцям щиру подяку за їх жертву. Гроші переслано до Обєднання з призначенням на голодуючих в старому краю. Дай Боже, щоби у нас було більше весіль а кожде кінчалося памятею і помічю старому краеви.

М. Петрик.

БРІСТОЛ, КОНН.

Наша громада по приміру инщих громад теж хотіла причинитися до помочі старому краеви в його голодовій катастрофі. Зібрали ми малу суму бо лиш $12, але маємо надію, що зробивши початок, ми зможемо відтак повести працю в нашій громаді при помочи всего свідомого загалу. Жертву зложили: І. Прухницький, $2; А. Стасюк, О. Каламін, І. Бубрин, Ева Каламін, М. Зазиляк, Мик. Савяк, Г. Данилів, В. Панчишин, А. Бойко по $1. Збіркою занялися Прухницький та Стасяк. Всім жертводавцям складаємо щиру подяку та просимо їх і на будуче не відмовлятися від народної праці, якої вимагає від нас старий край. Голосно все і всюди, що боротьбою добудемо волю своєму народові. Щоби слова ці не були голословним криком, покажім, що тепер в часі страшного лихоліття на українських землях, ми американські Українці дамо поміч нашим братам.

І. Прухницький.

ДІРБОРН, МИШ.

На забаві у п. Василя Топольницького присутні гості зложили $5.25 на сироти в старому краю, які осталися по наших Стрільцях без батьківської опіки. Зложили слідуючі: В. Топольницький, Н. Белейчик, В. Яворський по $1. А. Цюрак, І. Топольницький, І. Любчак, М. Хімяк по 50 цнт.; Анна Лопушанська 25 ц.

Гроші переслано до Обєднання. Всім жертводавцям складаємо щиру подяку іменем наших сиріт в старім краю.

В. Топольницький.

КЛІВЛЕНД, О.

Довідавшись з часописей про страшне лихоліття яке навістило рідний край, та потребу несення помочі нашим братам, при науці ми зложили $13, яку то суму переслано до Обєднання з призначенням для голодуючих в старому краю. Хоч мала жертва, та від щирого українського серця.

П. Боднар.

Всі жертви на ратовання голодуючого населення в старому краю пересилайте негайно на руки. Обєднання, яке перешле негайно всі жертви на призначені цілі в старому краю. Кожда громада і кождий громадянин повинен зложити жертву!

ДОЛИНА ҐОРИЛІВ В ТАНГАНІЦІ.

Два природники-дослідники, в околиці озера Танганіка (в східній Африці) шукали горилів, спорідненого з двома родами тих малп. Надибали недалеко озера Ківу долину, яку тубольці називають „долиною горилів." Найшли там породу горилів, які перевисшили всі їх сподівання. Ґорилі ці тероризують місцеве населення, бо нищать засіви й спричинюють голод і нужду. Вчені назвали ці малпи ківу-горилями. Вбили одного самця висшого більше як на два метри а обем грудей 1. м. 80 цм. Ґорилі ці лазять по деревах дуже незручно, бо їх ноги й руки не є до сього збудовані. Зате при помочі бамбусових дрючків уміють вискакувати на дерева.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ.

Сава Чалий.

(Історичне оповідання).

(31)

— Ти чому не хочеш їхати зараз завтра?

— Я тобі вже раз казав чому. Тоді, коли ти приїхав був до мене тільки з грамотою. Я хочу обезпечити себе, бодай остільки, оскільки се взагалі можливе. Хочу просити тебе, щоби ти в гроді вписав грамоту про моє вінчанє і грамоту гетьмана. Також прошу тебе, щоби ти привіз мені посвідку вписку. Без того, я з Запорожа не рушуся. Очивидно, й Зоськи не дам. Вона лишиться тут, у мене.

— Та вже, хиба зроблю тобі ту вигоду. Лишуся до завтра.

— Тільки я для тебе не маю хати на нічліг. Хиба будеш спати на возі. На тій постели, на котрій їхала Зоська... Тільки щоби тобі не приснилася. Бо то не здорово.

— Як присниться Зоська, то присниться також Марина. Бо й та відьма вигрівалася в тій постели. Або тільки Марина... тьфу! Безпечно, що Марина присниться, бо я до молодих і гарних ніколи не мав щастя. Як я мав коли молоду й гарну в моїх руках, то хиба тоді, коли мені на неї й глянути не вільно було бо то був чужий депозит. Молоді й гарні я все тільки передавав другим, сам давлячися власною слинкою. Таке було й нині. Чи се не обида для мене, коли мене мають за такого, якому безпечно дати в переховок такий скарб, як твоя жінка?

— Се доказ, що люди вірять в твою чесноту.

— Колиж бо така чеснота у здорового хлопа, то не чеснота, тільки глупота, або нездарність. Або одно й друге.

— Ти ні глупий, ні нездара. Бодай люди кажуть, що ти вже одну любиш і поза нею не знаєш світа божого.

Шаравському зробилося на хвилю темно в очах. Він гадав, що Чалий вітрить щось, або що Зоська своїм незручним поведенєм чи необереженим словом розбудила в него підозр. Гадав, що Чалий хоче розкрити тайну і тепер хитро та злобно добирається до його душі. Він мовчав, жду чи на дальші атаки Чалого.

— Не відповідаєш, отже з того виходить, що мої здогади правдиві. Маєш когось, до кого зітхаєш.

— Я жонатий і живу по праві, як Бог приказав.

— Не кажу, що ти живеш у війни з заповідями божими.

Почувши се, Шаравскі відітхнув, бо догадався, що Чалий не Зоську має на умі.

— Я такої не знаю, до котрої мене кортілоб зітхати, — промовив. — Хиба ти знаєш ліпше, як я.

— Я знаю лише тілько, що мабуть незабаром буду кликати тебе татом.

Шаравскі зареготав так, що аж коні, що супокійно паслись, повзертали свої голови до него.

— Ти може підозріваєш мене, що то я батько Зоськи? На такого я замолодий. Тоді, коли Зоська прийшла на світ, мені було що лиш пятнацять років.

— Татом Зоськи ти не є, але будеш татом її сестри, або її брата.

— Та яким способом?

— Способом цілком простим. Твоя жінка ось-ось... Ти будеш вдівцем і оженишся з вдовою... мамою Зоськи. Тоді Зоська буде тебе звати татом. Ну, і я, бо ти будеш мужем моєї тещі.

— Таке буде хиба на приказ гетьмана.

— Не вовайся за гетьманський приказ, бо всі знають, що ти за Курчинською дурієш і коли тільки можеш, забігаєш до неї.

— Таке хиба Зоська наплела тобі.

— З Зоською я ще не балакав ні про її маму, ні про тебе.

Шаравскі більше не перечив, бо така думка Чалого, що він любить стару Курчинську, була для него дуже вигідна.

— Коби тільки Зоська далі удержувала його в тій думці, — думав, — то буду мати легкий приступ до неї. Як при ній лишиться стара Марина, то буде нам помагати.

— Я вже йду, бо ніч, — Чалий сказав і лишив Шаравского самого.

— А бодай ти трупом впав перед самим ліжком! — Шаравскі процідив крізь зуби, коли Чалий щез йому з очий.

В ліпнищі Чалого Зоська вже була під периною. Біля неї на ліжку сиділа Марина.

— Я страх боюся. — Зоська говорила. — Так боюся, що як би можна було, то втікла би. Жах мучить мене від першої хвилі, коли Чалий надїхав. Як доміркується то вбе мене. Коби тільки не доміркувався, що то Шаравскі випередив його. Шаравского припікав би на огни і вбивби на паль. Безпечно не замсперед його, на моїх очах. Щоби я дивилася на його муки. Потому мені зробивби кінець. Може такий страшний, як Шаравскому. А може ще страшніший... Ліпше було не слухати Шаравского. Але я не могла инакше. Я хоч раз, хоч хвилинку хотіла бути щаслива. Тепер, Бог знає, як се скінчиться. Ах, коби вже було по всім! Мій Боже, якби вже знала, який буде кінець.

— Кажу вам, паннуцю, кінець буде добрий.

— Добрий, чи лихий, коби раз вже прийшов! А то так довго тягнеся. Моя нетерпеливість відбирає мені розвагу і я готова сама виявити мою тайну, ляпувши яке непотрібне слівце, або зробити яку незручність. Зійшовшися з Чалим, я сама наглила, щоби тій непевності раз вже зробити кінець. А він кудись повіявся, не приходить. Ліпше було би, як би цілком не прийшов. Або зараз кінець, або цілком ні...

Марина звернула ухо до вікна.

— Цить! Мабуть вже йде.

— Марино, боюся. Дуже боюся.

— Робіть так, як я вам казала, то нічого боятися. Кажу вам, не пізнасть. Потому вам самим буде смішно, що так боялися.

— Мене вже й Шаравскі вчив, як дурити. Але чи Чалий такий дурний?

Замовкла, бо перші двері рипнули. Надійшов Чалий. Марина відійшла до комори.

Сонце вже було високо і заглядало у вікно, коли Чалий пробудився. Жінка ще спала. Обережно, щоби її не розбудити, Чалий виховзся з під перини, взяв грамоту гетьмана і вийшов з хати. Пішов до попа по грамоту вінчання. Грамота вже була готова. Взяв її і пустився до воза Шаравского.

— Спить як той камінь, — сказав козак, що стояв на варті.

— Ще спить? — Чалий спитав здивований.

— Бо майже цілу ніч переседів коло воза, — вартовий відповів. — Коли о північи я прийшов заступити мого попередника, він пакав люльку і балакав з вартовим. Потому ще довго балакав зі мною. Зчаста підходив під вашу хату, неначе наслухуючи, що у вас діється. Потому знов вертав і далі балакав зі мною. Ще й коли вліз під покров мажі, довго не спав, бо я чув, як обертався з боку на бік.

Чалий гукнув на Шаравского. Ротмістр пронизнув голосно і виліз з під верети.

— Ти щось неначе та сова, що в ночи полює, в днину спить, — Чалий промовив до него, сміючися.

— Ті проклятї комарі не дали спати,— Шаравскі відповів.
— Аж над самим ранком сон одолів мене.

— То було з головою влізти під перину. Комарі під перину не лізуть.

— Пробував, але було душно, Ніч така тепла...

Причину безсонниці Шаравскі звалив на комарів, бо правди не хотів сказати і не міг. Він не спав, бо зразу наслухував, чи в хаті Чалого спокій...

— Мабуть всьо пішло гладко і Чалому ані в гадці, що його надули, — Шаравскі подумав, коли по якій годині наслухування Чалий не виганяв Зоськи з хати, ані не мордував її.

Хоч Шаравскі вже довпевнився, що Зосці ні йому самому вже не грозить ніяка небезпеченість, сон далі його не брався. Доси морочила його непевність, бо не знав, як все те скінчиться. Коли ся непевність вже вступилася, стала його морочити заздрість і безсильна лють, що таки під його боком, так близько, що мало не чути биття серця Зоськи, його любку голубить иньший. Ще й сам приставив її сюди і кинув в обійми ворога! Ось такі то були ті комарі, що так довго не дали Шаравскому всну ти. Тепер та причина його безсонниці стояв перед ним, вдоволений, усміхнений... Щасливий його нещастєм!

— Зоська ще спить, — Чалий промовив до Шаравського. — Я пойшов до тебе просити, щоби ти допоміг мені довершити діло, так щасливо доведене тобою майже до кінця.

— Майже до кінця! — Шаравскі крикнув здивований і збентежений. — Не второплю, — додав. — То ще не кінець?

— Як мені розуміти його? — Шаравскі думав, питаючи далі себе самого. — Він каже, що я довів майже до кінця, та що я... я маю довершити... Що в него на умі?

Чалий розсміявся.

— Кінець, про який ти думаєш, вже зроблений, — відповів. — Зроблений без твоєї помочи. Я говорив про кінець законний... про обезпечене моєї особи і уможливлене повороту в рідні сторони.

Чалий вийняв зза пазухи дві грамоти і подаючи їх Шаравскому, сказав:

— Ось тут грамота гетьмана, а тут посвідка мого вінчання. Перепиши обі грамоти в гродській книзі і пришли їх мені назад сюди.

Шаравскі взяв обі грамоти, сховав їх за пазуху і сказав:

— Коли я зачав діло, то й доверщу його. Впишу грамоти і мабуть сам привезу їх тобі. Їду таки зараз. Але не возом. Поїду верхом. Тільки не маю кульбаки. Нема в тебе зайвої?

— Не лиш кульбаку, але й коня дістанеш. Ліпшого як ті, що тягли ту мажу.

— То кажи зараз окульбачити.

— Тобі горить земля під ногами? Не личить покидати нас так нагло, й не попращавши Зоськи. Вона тобі ще не подякувала за прислугу, яку ти зробив не лиш мені, але й їй. Бо я міркую, що й вона щаслива. Се її щастє, то твоє діло.

Шаравскі на силу давив у собі сміх, чуючи таке.

— Пополуднуєш з нами, приймеш від Зоськи подяку і поїдеш.

— Як виїду по полуденку, то буду мусів ночувати в мокрім лісі. Вже досить маю тих комарів. На добавок, знаєш, що моя жінка безнадійно хора. Треба мені бути в хаті, бо нещастє кождої хвилі може статися. Мушу їхати таки зараз.

— Правда, правда, — Чалий замітив усміхнений. — Я забув, що ти нетерпеливо дожидаєш щастя в нещастю. Ти хотів би як найскорше бути дома, бо твою жінку може вже й поховали і ти просто з дороги, й не помолившися на могилі небіщи, опинишся в обіймах Курчинської... І в нещастю може бути щастє! Коли ти справді так довго ждати не можеш, бо тимчасом вдовичку міг би вхопити хто иньший, то з Богом! Але з Зоською таки мусиш попращатися.

Шаравскі не комарів боявся і до Курчинської не тягло його. Йому ніяково було зійтися з Зоською і балакати з нею в присутности Чалого. Вона одним незручним слівцем, незручним поглядом могла розбудити у Чалого підозр.

— Ще хвильку й так мусиш задержатися, — Чалий тягнув далі, — бо коня треба що лиш окульбачити. За той час я піду збудити Зоську зпід перини... як ще сама не виспала. Може вона що перекаже своїй мамі. Нехай би сама переказала тобою, що щаслива.

Шаравскі вперся.

— Як твоя жена має що переказувати мамі, то нехай скаже Марині, Марина мені. Іди до хати та пришли сюди Марину. І коня, але зараз.

Чалий відійшов. По хвили до Шаравского приступила Марина.

— Не казала я, що нічого боятися? — промовила. — Я сама таке переживала, отже знаю, що хлопи дурні.

— Вже знаю, — Шаравскі перебив. — Ти не в своє діло не вторкайся!

— Та від кого знаєте?— спитала здивована. — Пані ще не виходила, а сам пан чейже не розказував вам.

— Та не розказував. Я доміркувався з його поведення.

— То чогож ви кликали мене?

— Я лиш одно хотів сказати тобі. Чалий гадає, що я дурію за старою Курчинською. Удержуйте його обі в тій думці.

— Ви ідете зараз?

— Очивидно. Пару перших днів і так не буду мати приступу до Зоськи, бо Чалий не відступить від неї. За пару днів знов приїду. Чалий, вже засвечений, може не буде так пильнувати її.

(Дальше буде).

МУЖИК ЛІКАРЕМ.

Біда! В селі богато людий ... на здоровлю, хорує на всякі хороби, а лічити нема кому, бо в селі ... бабів-шептухи нема ані лікаря ані ученого чоловіка, щоби міг людий ратувати.

От найшовсь один мужик ... далеко, до одного славного ... ... і там вилічить ... ... та вернув ... в рідне село і ...

[illegible]

К. Л-вич.

„ПЕРУН-ІЛЛЯ".

(Нарис).

I.

Серед цілої низки таких народних свят, як Петра й Павла та Маковея, з якими тісно вяжеться ряд прадавних звичаїв, особливо цікавим є свято Пророка Ілії, що звичайно припадає на день другого серпня. В цей день, як кажуть старі переказм,— „Ілля хмари зганяє", наслідком чого „всенепремінно" буває зливний дощ, та ще й із „великою громовицею". Звідси прадавне повіря, що „хто на Іллю не чув громів, той на Великдень не почує дзвонів", бо „Ілля дощ тримає і виливає", від чого власне все людське життя залежить.

Є дощ, значить — урожай, а нема його, так — біда! Біда, бо „сам нечистий висушить землю", а тоді — „один голод скрізь і одна смерть усім"...

Тому власне, споконвіків, кожне село стежило за рухом хмар і чуйно прислухувалося до найменшого гуркоту далекого грому, віруючи, що кожна блискавка, то „Ількова стріла," якою він „гонить нечистого," а кожний гуркіт грому, „стукіт колес вогняного воза", яким він „їздить по небу". Отже, коли грім запалював щось, то „не можна гасити", а коли вбивав людину, так та людина „робилася безгрішною"...

В старовину ця віра скріплювалася ще й тим, що у той день по „Требнику" Петра Могили належалося вичитувати у церквах молитви до Пророка, причому, відповідно до погоди, просилося „о ниспосланію", або „о прекращенію"...

Таке становище церкви основувалося на тім, що Пророк Ілля „з діда й прадіда був у силі неба". З діда й прадіда виникла віра у нього, як у вищу міру справедливости, якої ніхто не зможе уникнути.

І так, після народнього розуміння, Ілля не хто инший, як прадавній володар хмар, грому та блискавки — Перун, який „доброму діє добре, а лихому — лихе", бо то-ж він, разом із „цілющою росою", міг сипнути „крижаним градом," або знову, замісць „погожого дощу", дати „гостру посуху", через що саме у старих українських містах часто було дві церкви, з яких одна призначалася для Ілії „сухого", а друга — для „мокрого". Коли було сухе літо, то ходили з процесією від „сухого" до „мокрого", а коли-ж навпаки, так і все навпаки.

Про те, що Пророк Ілля протиставився Перунові, свідчить ще й той факт, що перша церква у Київі була присвячена Пророкові Ілії. Не менш значне місце займає Пророк Ілля й у південно-славянському народньому епосі. Так на приклад, в одній болгарській народній казці згадується, що — „коли Бог сотворив світ, так поділив його між Петром та Іллею, давши першому владу все замикати й відмикати, а другому — хмари ганяти та грім посилати"...

Коли саме звявилися у нас ці казки, — невідомо, але можемо догадуватися, що вже день після хрещення Киян, коли разом із християнством прийшов до нас „Старий Завіт", з якого власне взято основу всіх легенд про „вогняний віз" біблійного Пророка.

В одному місці Біблії читаємо, як сказав Пророк Ілля до жидівського царя Ахова:

„Протягом семи літ не буде ні роси, ні дощу, хіба тільки після мого слова"...

В другому місці знову читаємо про народню жертву, яка не хотіла горіти, але на яку Пророк Ілля звів із неба вогонь, після чого на вискохлу землю щиро пролився довгожданий дощ.

Також инші біблійні легенди майже однозгідні з нашими народніми переказами, що с блії. Однак коли це може бути цілком зрозуміле, так досить важко зрозуміти — звідки такі казки взялися у самій Біблії, що складається з низки цілком опрацьованих творів?

Читаючи оповідання про Ілію, можемо помітити, що в основу їх лягли старо-жидівські народні міти, які сягають до часу первісної людини, звідки початок і наших казок.

II.

Отже, коли ще наші предки старалися збагнути якесь явище природи, так не можучи дошукатися до дійсної причини його повстання, звичайно все клали на рахунок якоїсь доброї, або лихої сили. Віра в ті сили зміцнювалася кожним ефектовним явищем, а тому звичайна затьма сонця, або місяця, все була причиною масового жаху.

Про те, що це дійсно так, свідчить богато всяких забобонів між дикими людьми, а головно — між африканськими Муринами та американськими Індіянами. Наприклад, афр. Мурин, щоби зрубати дерево, раніш обовязково мусить „задобрити" його таємну силу, для чого підливає його яким будь напоєм. Америк. Індіянин, бажаючи переплисти буйну ріку, „задобрює" її силу тим, що кидає на саму бистрину жменю доброго тютюну...

Коли такі забобони істнують між дикунами, так це нікого з нас не дивує, але мусить проте дивувати, що навіть у цілком культурних країнах проста народня маса вперто тримається старого забобону й вірить не тільки в одних мавок та русалок, але ще й у те, що „небіжчики ходять"...

Ясно, що при таких умовинах розумового розвитку маси, грім та блискавка довго ще будуть вважатися „вогненим возом" Ілії, який „хмари зганяє"...

В очах наших предків уське світло сяло божістю. Сонце, як джерело всякого світла, стало Дайбогом і йому належалися найкращі співи цілої землі. Грім та блискавка, як явище наскрізь ефектово-грізне, вимагало також якоїсь пошани, а тому також стало „богом", який хоч і під иншою назвою, але ще й досі зберіг свою силу...

III.

Таке розуміння грому та блискавки витворило перші народні міти, з яких знову ріжні культурні перекази. В цих власне переказах звявилися величні постаті „богів-громовиків", найстаріщим із яких є індуський Індра, який також їздить по небу „вогняним возом", запряженим парою крилатих коней і який визволяє „коров небесної вогкости", що перебувають у неволі посухи...

Жожна думати, що старі Жиди знали цю казку й переворили її у більш мистецьку постать свого Пророка. Це можна помітити ще й по тім, що одночасно з біографічними описами Пророка, які представляють його дійсно живою людиною, бачимо також цілком мітольогічну обстанову його ділання.

„Коли вони йшли дорогою й говорили, враз звявилася вогнена колесниця з вогненими кіньми і, вихром, понесла Іллю на небо. Єлисій же дивився і... не бачив його більше"...

Цей коротенький біблійний переказ безумовно міг лягти в основу наших народніх казок про Іллю, як володаря грому, але не треба забувати також ще й того, що далеко раніш ми вже мали свого володаря грому — Перуна, від якого пішли всі ознаки сучасного свята Пророка Ілії, бо не дарма-ж від нього починали цілу справу нашого хрещення...

Літо, 1925 року.

ОГНЮ ДАЙТЕ!

(Спомин з дитячих літ).

Я до смерти не забуду пригоду сумну свою,
Як то раз в осени в полю захтілось мені огню.
Хочете, щоб розповісти ту пригодоньку мою?
Добре! Зачну з „кінця" її і нічого не втаю.
Раз удалась мені штука вкрасти в батька тютюну,
Вкрав — сховав го у шматину, пришив в споді у штану.
Ляг я спати — лише мучусь, дня нетерпеливо жду,
Бо знов завтра свої вівці пастись в поле пожену.
Перемучив нічку Божу, встав ранецько до зори,
Вибіг на двір і горлаю: — Мамо, мамо! а де ви?
— „Я осьтут, тріски збираю — не горлай на все село!
Иди лягай ще спати троха, бач ще й сонце не зійшло".
Не до сну мені вже було, вслід за мамою я йду,
І вже сотий раз питаю: „Колиж вівці пожену?"
— „Бог з тобою, каже мати, чи що снилося тобі?
Хтож так рано вівці гонить до схід сонця, по росі?
Я в печі ще не палила, паленниці не спекла,
Ще муки навіть з комори я до хати не внесла".
Вмить побіг я за мукою, мати в печі вже палить,
І в хвилині, у торбині мій полуденок лежить.
Взяв торбину я за гичку і бігцем вівці жену,
И за шматину — помацаю, чи не згубив тютюну.
Загнав вівці бігцем в поле, кинув торбу під межу,
Витяг свій „скарб" у шматині і радію... і дрижу...
Тішусь, що удалась штука, що курити вже буду,
Цигарету вже скрутив я — а тут як би на біду
Сірника забув ще взяти... Щож почати тут мені?
Як без огню покурити, під межею в борозні?
Але чую, поза мною, пятьсот кроків від лану
Хтось гукає здоровенько: — „Гей соб, сірий, цабе, ну".
Оглядаюсь, то Книш оре, файку пакає, дим йде.
Але той дим як чародій, так мене к'собі манить,
То клубками в гору іде, то як хмарка десь біжить.
Розстроїв він мої нерви, я бігцем до Книша іду
Тай на скруті його кажу: „Дайте но мені огню!"
Він щось буркнув під ніс злісно і став воли поганять:
„Гей, соб, сірий, тягни добре, бо кости му рахувать".
Чи не чув він? Чи він пяний? Кількож разів ще казать?
Бо вже чув я, що у мене почався терпець врвать.
А терпець, як в збанку вухо, коли вже урветься він,
То в таку халепу вскочиш, що нехай му з біса хрін.
— „Гей слухайте! Огню дайте!" — позад нього знов кричу,
Обіруч полу я вхопив, тягну, аж ся волочу.
— „Гов, Микито! Воли стримай, тра Фількови огню дать,
Тай такого, щоби довго мій його вік памятать"...
Стали воли, Книш оглянувсь, до мене ся усміхає;
Як не змастить батюгою! Раз по разу так і кає.
Я скрутився, скочив, крикнув, як опарений біжу
Через ріллю, через стерню і падаю під межу.
І цілий день там пролежав, терпів біль і стид, як міг,
Аж як з поля Книш візвався, за вівцями я побіг...
Завернув, загнав до дому — про пригоду ні дуду.
Тай від тоді я зарікся, що курити не буду.

П. В. Чайківський.

ПОЕТИ І ПОЕЗІЇ.

Кождий поет, чи він більше талановитий, чи менше, має вроджений дар поетичний. Але жаден поет, навіть найбільше талановитий, не може розвинутись і удосконалюватись, коли не читає творів других поетів, а особливо — добрих поетів.

Навіть найбільші поети писали свої твори під впливом других великих поетів іноді навіть других національностий.

Правда, не кождий поет вміє сей вплив відповідно використати, але також правда, що без того впливу поет останеться на тому початковому стані, на якому вперве взявся писати свої поетичні проби.

Длятого ся стара але все дуже добра вказівка для поетів: Читайте твори других поетів, не раз, але 10 разів! — завсіди останеться золотою гадкою.

Українські поети повинні читати, як найбільше твори українських поетів.

В Америці є чимало українських поетів, а деякі з них вже доволі вибилися своїм таланом. Котрі виказались більшими успіхами, безперечно більше читали. Але всі українські поети, все, і всюди повинні тямити сей заповіт: Читати як найбільше творів українських поетів.

Книгарня Свободи має на складі такі збірники українських поетів.

АМЕРИКАНСЬКІ ЗАКОНИ ПРО ЗАВІЩАННЯ.

В кожнім законі є окремі постанови про те, як після смерти людини має бути розділений її маєток. Кому він має припасти і по скільки. Але коли хто не хоче, щоб після його смерти маєток був так розділений, як постановляє закон; коли хоче призначити його для инших людий або признати кожному иншу пайку, то він може це зробити своєю так званою послідною волею, в „завіщанню" чи то „тестаменті". Тільки коли покійник такого завіщання по собі не лишив, його маєток переходить на спадкоємців, установлених в законі.

Як таке завіщання повинно бути зроблене, щоби було важне, про те є теж законні постанови. Але вони не в кожнім американськім стейті однакові, так як відомо, що кожний стейт має свої права. Правильно завіщання може робити кожна людина, мущина чи женщина. Але в тім правилі є виїмки і, наприклад, завіщання зроблене людиною малолітною або не при своїм розумі (божевільною), є неважне. В деяких стейтах завіщання не обовязує чоловіка і жінки: жінка після смерти чоловіка і чоловік після смерти жінки може собі взяти з маєтку стільки, скільки йому чи її призначено завіщанням, але як волить, то може взяти стільки, скільки призначує їм закон у таких випадках, де завіщання не зроблено. Також дитина, що вродилася вже після того, як зроблено завіщання, має в деяких стейтах право до своєї законної пайки так якби ніякого завіщання не було.

В завіщанню мусить бути виразно сказано, кому лишається спадщина — гроші чи маєток. Добре, щоби були постанови також на всякі можливі випадки, наприклад такий, що хтось з майбутних спадкоємців помре раньше, ніж той, хто спадщину лишає. Для завіщання є теж своя законна форма. Закон постановляє, як воно повинно бути написане і підписане, скільки свідків треба і як вони мають підписатися. Ті законні приписи є в ріжних стейтах ріжні, та все треба мати їх на увазі, бо инакше завіщання може бути признане неважним. Бувають випадки, що звичайний лист вистарчить за завіщання або й навіть не треба нічого писати, тільки словами заявити свою послідню волю, але це випадки виїмкові і правильно мусить бути задержана приписана законна форма.

Буває, що людина зробить завіщання, а потім надумається, щоб свій маєток инакше розділити, і робить друге. Котре з них важне? Важне послідне. Але часом годі дійти, котре було зроблене раньше а котре пізніше. Можуть бути ізза того суперечки, може дехто старатися друге завіщання уневажнити, і тому, роблючи таке завіщання, все треба попереднє знищити, або в новім виразно заявити, що попереднє відкликається.

Взагалі, в кого є маєток, то ліпше заздалегідь зробити завіщання, ніж його не робити. Можна призначити своє добро, кому хто хоче. Коли це малолітні діти, то можна призначити управителя для маєтку, до якого мається довіря, і т. п.